

**Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007-2010
2008. a rakendusplaani täitmise aruanne**

Sissejuhatus

Vabariigi Valitsus kiitis Kodanikualgatuse toetamise arengukava (KATA) 2007-2010 heaks 15.06.2006. a korraldusega nr 350 ning täiendas seda 18.12.2008. a korraldusega nr 534. KATA 2008. a rakendusplaani kiitis Vabariigi Valitsus heaks 25.10.2007. a korraldusega nr 463.

Valdkondlikku arengukava, mille täitmist koordineerib Siseministeerium, rakendavad Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Välisministeerium ja Riigikantselei. Läbi mitmete ühiste tegevuste panustavad arengukava täitmisesse ka teised ministeeriumid.

Arengukava aruanne, mis hindab valdkonna arenguid ja trende, lähtub KATA täiendatud eesmärkidest. Eesmärkide saavutamise hindamisel on alljärgnevas analüüsis kodanikuühiskonna valdkonna 2008. a olulisimad saavutused ja tegevused tõstetud varem kehtinud KATA-st täiendatud KATA eesmärkide ja meetmete alla. Täpse ülevaate tegevuste elluviimisest annab Lisa, mis sisaldab sh infot rakendusplaani tegevuste tegelikust maksumusest ja vahetutest tulemustest. Selguse mõttes järgib Lisa KATA 2008. a rakendusplaani esialgset, 2007. a kinnitatud struktuuri.

Tabel 1. KATA eesmärkide võrdlus

KATA kuni 18.12.2008 Rakendusplaani (aruande Lisa)	KATA alates 18.12.2008. Hinnang arengukava täitmisele
E1. Avalik sektor on kodanikeühenduste ja aktiivse üksikisiku haldussuutlik partner ühiskonnaelu edendamisel.	
E2. Kodanikeühenduste toetamine ja rahastamine on süsteemne, põhinedes teadmistel ja kogemustel.	E2. Eesti kodanikualgatus on mitmekesine ning ühendused on elujõulised.
E3. Avalik sektor on järjekindel ja tulemuslik kodanikeühenduste kaasamisel otsustusprotsessidesse	E4. Avaliku sektori otsuste kujundamine ja rakendamine on tänu kaasamisele tõhusam ning osapooled on rahul kaasamise protsessi ja tulemustega
E4. Avalik-, äri- ja mittetulundussektor on vastastikku hästi informeeritud ja neil on valmisolek koostööks kodanikuühiskonna tugevdamisel.	
E5. Aktiivse ja hooliva eluhoiakuga inimesed on toetatud ja pädevad panustamaks ühiskonnaelu.	E3. Heategevus (vabatahtlik tegevus ja filantroopia) on laiaulatuslik ja mitmekesine. E1. Mitmekülgne ja erinevaid ühiskonnagruppe kaasav kodanikuharidus toetab kodanikuühiskonna väärtusi ja aktiivset, hoolivat osalemist ühiskonna elus.

Esialgse KATA eesmärgid 1 ja 4 on muudetud täiendatud KATA läbivaks põhimõtteks, mille kohaselt **ühiskonnaelu edendamine toimub aktiivsete üksikisikute, kodanikeühenduste, avaliku sektori ning äri sektori partnerluses.**

Käesolev aruanne sisaldab ka ülevaadet Vabariigi Valitsuse ja kodanikeühenduste esindajate EKAK ühiskomisjoni (*ühiskomisjon*) tegevusest 2008. aastal. Ühiskomisjoni peamiseks eesmärgiks on Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade, sh KATA ettevalmistamise, elluviimise ja täitmise hindamine ning valdkonna üldine arengu juhtimine. 2008. aastal toimus kokku 3 ühiskomisjoni istungit. 17.03.2008 kiitis ühiskomisjon heaks kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsiooni empiirilist osa hõlmava analüüsi lähteülesande ministeeriumide rahastamispraktikate kaardistamiseks. Samal istungil arutati kodanikuhariduse võimalikke arengusuundi. 11.11.2008 toimus arutelu täiendatud Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007-2010 heakskiitmiseks. 17.11.2008 kiitis ühiskomisjon heaks kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsiooni eelnõu.

Ühiskomisjon moodustas 17.03.2008 istungil kaks töögruppi, millesse on kaasatud mitmeid eksperte ja valitsusasutuste ning ühenduste esindajaid. Rahastamise töögruppi, mida juhib Siseministeerium, eesmärgiks oli esmalt suunata kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsiooni aluseks oleva analüüsi valmimist ning seejärel töötada välja kontseptsioon. Kaasamise töögruppi, mida juhib Riigikantselei, eesmärgiks on parem infovahetus ning ühtlase kvaliteediga kaasamispraktika ja kaasamise hea tava rakendamine. Praegu osalevad kaasamise töögrupis riigiasutuste esindajad, kuid oluline on tagada, et kaasamise hea tava rakenduks ka kohaliku omavalitsuse tasandil. Mõlemad töögrupid jätkavad tegevust ka 2009. a.

Ülevaade arengukava täiendamise protsessist

Vastavalt EKAK ühiskomisjoni ettepanekutele ning tuginedes vajadusele korrastada valdkonna strateegilise planeerimise ja juhtimise senist korraldust, algatas Siseministeerium 2008. aastal protsessi Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007-2010 (KATA) muutmiseks ja täiendamiseks. Muudatuse ajendas vajadus ühildada ühiskomisjoni tegevuskava kui mitmetelt eesmärkidelt KATAgaga konkureeriva, ent riigieelarveprotsessiga mitte seoses oleva ning tegeliku eelarvekatteta dokumendi, valdkondliku arengukavaga.

Arengukava täiendamise käigus lepiti kokku neljas tegevussuunas, milleks on:

- 1) kodanikuharidus;
- 2) kodanikuühiskonna ja –algatuse organiseerumine ning võrgustikud;
- 3) heategevus (vabatahtlik tegevus ja filantroopia) ning
- 4) kaasamine.

Igale tegevussuunale vastab üks eesmärk.

Senikehtinud arengukava probleemiks oli selle intensiivsem keskendumine avalikule sektorile võrreldes kolmanda sektoriga. Arengukava täiendamise käigus suunati meetmete ja tegevuste põhirõhk arengukava eesmärgile - *luua soodsad tingimused kodanikualgatuseks Eestis*. Hinnanguliselt muudeti KATA sisu 30% ulatuses. Kuna 2006. aastal koostatud arengukavas ei määratletud eesmärkide tulemus- ning tegevuste väljundnäitajaid, töötati arengukava 4 töögruppi seminaril läbi ka KATA rakendamise ja täitmise hindamise objektiivsed alused, mis võimaldavad mõõta eesmärkide saavutamise taset ja üldisi trende.

Kodanikualgatuse toetamise arengukava rakendamine perioodil 01.01.2008-31.12.2008, hetkeolukord ja statistika

Äriregistri andmetel on 01.01.2009. a seisuga Eestis 809 sihtasutust (SA) ja 27 181 mittetulundusühingut (MTÜ). Viimasel viiel aastal on ühenduste arv kasvanud stabiilselt, hinnanguliselt 1500 organisatsiooni võrra aastas.

Tabel 2. MTÜ-de ja SA-de arv

	01.01.2006	1.01.2007	1.01.2008	01.01.2009
MTÜ-de ja SA-de arv kokku	23 410	24 881	26 363	27 990
SA-de arv	689	717	764	809
MTÜ-de arv	22 721	24 164	25 599	27 181
korterühistute arv	-	8 265	8 586	9 078
usuorg- ja kirikute arv	-	674	683	692

allikas: RIK, mittetulundusühingute ja sihtasutuste register

MTÜ-dest moodustavad suurima grupi korteriühistud. EMTAK2008 järgi on 9533 MTÜ tegevusalaks S „muud teenindavad tegevused“ (mujal liigitamata organisatsioonide tegevus 6448; kutseorganisatsioonide tegevus 946; ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide tegevus 756 jne). 3 997 MTÜ tegevusalaks on R „kunst, meelelahutus ja vaba aeg“ (spordiklubide tegevus 2439; muu sporditegevus 753; lavakunst 423 jne). 716 MTÜ tegevusalaks on Q „tervishoid ja sotsiaalhoolekanne“ (mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta 445, muude hoolekandeasutuste tegevus 59; muud tervishoiualad 51; üldarstiabi 17; vanurite ja puuetega inimeste hoolekandeasutuste tegevus 15 jne). Kuigi EMTAK-it täiendati 2008. a. alguses, on jätkuvalt probleemiks klassifikaatori liigne ärisektorikesksus. Näiteks 62% eraldatud riigieelarvelisest rahastusest läheb ühendustele, mida EMTAK kirjeldab S, „muu teenindava tegevuse“ kategoorias. 26% riigieelarvelistest vahenditest läheb ühendustele R tegevusvaldkonnas „kunst, meelelahutus ja vaba aeg“¹. Puudub adekvaatne ülevaade kodanikeühenduste tegevusvaldkondadest. EMTAKi tegevusalade selgitavad märkused on liiga detailsed (ning seetõttu on suur hulk ühendusi registreeritud kategooriate „mujal liigitamata“ ja „muud“ alla.

Võrreldes varasemate aastatega² on kolmekordistunud registrist kustutatud ühenduste arv. 2008 a jooksul kustutati registrist 213 ühendust (192 MTÜ-d ja 21 SA-d), põhjusteks 200 juhul likvideerimine, 4 pankrot, 9 ühinemine ja/või jagunemine. Registrist kustutatud ühenduste arv on võrreldes eeldatavalt kustutamist vajavatega kaduvväike. Hinnanguliselt on registris ligikaudu 6000 mittetegutsevat ehk passiivset ühendust. 10.07.2008 jõustunud mittetulundusühingute seaduse redaktsiooni alusel tagatakse registri andmete regulaarne uuendamine, aruannete avalikkusele kiirelt kättesaadavaks tegemine ning mittetegutsevate ühingute registrist kustutamine. Ühingud on seniajani majandusaasta aruandeid esitanud Maksu- ja Tolliametile piirkondlikule üksusele. Seadusemuudatuste kohaselt hakkavad mittetulundusühingud alates 2010. aastast majandusaasta aruandeid esitama registrit pidavale kohtule ning aruanded muutuvad avalikuks.

Ühenduste stabiilne kasv ei ole kvalitatiivne näitaja. Ühenduste arvu kasvu on kindlasti soodustanud EAS-i koordineeritav ja peamiselt alustavatele MTÜ-dele suunatud maakondlike

¹ „Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsioon“. Andmed üksnes avalikes huvides tegutsevate ühenduste (koguarv 14 006) kohta, st v a korteriühistud ja teiste objektide haldamiseks moodustatud ühistud; ja riigi/kov-i asutatud ja valdava mõju all olevad ühendused; ametühingud; erakonnad.

² 2006 a –76 ja 2007. a. –99

tugistruktuuride toetamise programmi raames läbiviidud baaskoolitused ning nõustamis- ja infoteenused. Ühenduste elujõudu ja institutsionaalset suutlikkust iseloomustab ühenduste pikaajalisus ning ka partnerlussuhted avaliku sektoriga, sh võime pakkuda avalikke teenuseid.

Kodanikuühiskonna tugevust näitavad mitteinstitutsionaalsed ka kodanikualgatuslikud aktsioonid. 2008. aasta maikuus toimus suur üle-eestiline prügikoristuskampania Teeme Ära 2008, millest võttis osa 50 000 inimest. See erakordne projekt aitas prügist puhastada kogu Eestimaa ning põhjustas suuremaid muutusi ka inimeste hoiakutes. "Teeme Ära 2008" projekti organiseerimiseks andsid oma panuse 650 vabatahtlikku. **Ühiskonnas levis arusaam, et vabatahtliku tööga võib suuri asju korda saata.**

Arengukava rakendamine perioodil 01.01.2008-31.12.2008 ja hinnang

KATA 2008. a rakendusplaani tegevused on valdavalt kavandatud mahus ellu viidud. Üksikute tegevuste lõpetamine on jäänud 2009. aastasse. 2008. a rakendusplaani täitmiseks oli kavandatud 67 090 000 kr, kuid tegevuste elluviimiseks kulus tegelikult **81 331 184** kr. Valdkondliku arengukava täitmisesse panustasid eelarveliselt: Siseministeerium 51 247 370 kr, Välisministeerium 20 208 104 kr, Haridus- ja Teadusministeerium 9 403 710 kr ning Riigikantselei 472 000 kr. Arengukava maksumusele lisanduvad ministeeriumide ja rakendusasutuste tegevuskulud.

Hinnang arengukava täitmisele on antud täiendatud eesmärkide lõikes. Rakendusplaani tegevuste elluviimise hindamisel on lähtutud senikehtinud struktuurist.

Kodanikuharidus

Eesmärk 1: Mitmekülgne ja erinevaid ühiskonnagruppe kaasav kodanikuharidus toetab kodanikuühiskonna väärtusi ja aktiivset, hoolivat osalemist ühiskonna elus.

Kodanikuharidus kui horisontaalne koostööpoliitika eeldab erinevate osapoolte rollides ja vastutustes kokku leppimist. Kodanikuharidus on Euroopa Nõukogu poolt tutvustatud ulatuslik ning terviklik lähenemine, mis väärtustab haridust läbi individuaalse kogemuse ja kogukondade arengut soosiva praktika. Kodanikuhariduse peaülesanne on luua, säilitada ja kaitsta demokraatiat toetavat poliitilist kultuuri. Ühiskomisjon arutas 17.03.2008. a istungil Avatud Eesti Fondi koostatud poliitikasoovitust „Ülevaade kodanikuhariduse hetkeseisust ja arengusuundadest“³.

http://www.siseministeerium.ee/public/Kodanikuhariduse_ylevaade_2008.pdf

Poliitikasoovitustes tehti ettepanek kodanikuhariduse teemat koordineeriva, formaal- ja mitteformaalhariduse erinevaid osapooli siduva kogu ellukutsumiseks. Ühiskomisjoni istungil arutati valitsusasutuste kodanikuhariduse ühendpoliitika mudeli ja kodanikuhariduse riikliku programmi väljatöötamise vajadus üle. Kodanikuhariduse erinevaid külgi hõlmava ning selgetele eesmärkidele tuginev riiklik kodanikuhariduse programm töötatakse välja 2010. a.

2008. a lõpuni kehtinud KATA-s puudus „kodanikuhariduse“ prioriteetne tegevussuund ning vastavad eesmärgid ja meetmed. Senikehtinud eesmärk 5 suunitlus ei vastanud kodanikuhariduse üldisele kontseptsioonile.

---

³ Koostatud Siseministeeriumi tellimusel

Kodanikuharidus toetab elanikkonna valmisolekut ja teadlikkust käituda demokraatliku ühiskonna liikmena. Arusaamine poliitikast iseloomustab ühelt poolt poliitiliste protsesside ja valikute mõistmist, kuid eeldab teiselt poolt tunnet, et poliitika tugineb elanikkonna üldhuvile (Euroopa Sotsiaaluuring, ESS).

Indikaatori baastase 2006	Indikaatori tase 2008	Indikaatori sihttase 2010
Poliitikast saab aru 30% elanikkonnast	Poliitikast saab aru 26 % elanikkonnast	Eeldatavalt suureneb inimeste arv, kes saavad poliitikast aru
Poliitikast on huvitatud 41% elanikkonnast	Poliitikast on huvitatud 45%	Eeldatavalt suureneb inimeste arv, kes on poliitikast huvitatud.

Võrreldes 2007. a-ga on vähesel määral kasvanud huvitus poliitikast, kuid samal ajal on langenud arusaadavus poliitikast. Samas ei ole alla 5%-liste muutuste korral järelduste tegemine õigustatud.

Uue eesmärgi „mitmekülgne ja erinevaid ühiskonnagruppe kaasav kodanikuharidus toetab kodanikuühiskonna väärtusi ja aktiivset, hoolivat osalemist ühiskonna elus“ saavutamise panustavad rakendusplaani tegevused mitmete erinevate eesmärkide ja meetmete alt. Nimetatud tegevusteks on kodanikuhariduse teemade edasiarendamine põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas (E5-M1-T1) ja alushariduse raamõppekavas (E5-M2-T1). Alusharidus on nagu põhi- ja gümnaasiumihariduski haridusseaduse mõistes tasemeharidus, mitte mitteformaalharidus. Mitteformaalhariduses aitavad eesmärgi saavutamisele kaasa noorteühingute toetamine (E2-M3-T2 ja E5-M4-T1), mille raames kujundati nii noorte osalusmotivatsiooni ja –harjumust kui ka toetati noorteühingute jätkusuutlikkust. Teavitus- ja maailmaharidusele edendamisele suunatud tegevused (E5-M5-T3) aitasid tõsta inimeste teadlikkust globaalprobleemidest. Kindlasti suurendasid kõik kaasamisprotsessi juurutamisega seotud tegevused (E3) kodanikeühenduste ja aktiivsete üksikisikute võimalusi ja oskusi realselt osaleda poliitika kujundamise ja otsuste tegemise protsessis. Tegevuste killustatus KATA 2008. a rakendusplaanis ei võimalda hinnata 2008. a lõpus seatud uue eesmärgi saavutamist.

Kodanikuühiskonna ja kodanikualgatuse organiseerumine ja võrgustikud

Eesmärk 2: Eesti kodanikualgatus on mitmekesine ning ühendused on elujõulised.

Kodanikuühiskonna arengu oluliseks tagatiseks on kodanikeühenduste teavitamise-, nõustamise- ja koostööteenuste võimaldamine maakondlike arenduskeskuste võrgustiku baasil ning kodanikeühenduste riikliku rahastamise süsteemi väljaarendamine.

Ühenduste elujõudu näitab professionaliseerumine, palgaliste töötajate olemasu ning liikmete arv ja nende aktiivsus. 2007. a osales ühingute tegevuses hinnanguliselt 26% 16-74 aastastest Eesti elanikest. Eeldatavalt on ühingute tegevuses osalejate arv kasvanud kuna ühingute arv on suurenenud. Järgmine arvnäitaja ühingute tegevuses osalemise kohta avaldatakse 2009. a kohta, kui viiakse läbi uuring „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis. organiseerumise struktuurid ja ressursid“⁴. Statistika korrastub kui 2010. aastast hakkavad MTÜ-d ja SA-d registrit pidavale kohtule esitama majandusaasta aruande tiitellehel ka liikmete arvu.

⁴ Jätku-uuring: 1998, 2005

2008. a ei ole hinnatud 1000 elaniku kohta kodanikeühenduste arvu maakondade lõikes. 2010. aastaks on kavas madalaima organiseerumise tasemega maakondades (Jõgevamaa 14, Viljandimaa 15, Ida-Virumaa 16) tõsta organiseerumise taset peamiselt läbi maakondlike arenduskeskuste baaskoolituste ja individuaalnõustamiste.

MTÜ-de jätkusuutlikkust ja majanduslikku võimekust näitab palgaliste töötajate osakaal. Samas ei ole ligikaudu 65% MTÜ-dest mitte ühtegi töötajat. Võrreldes 2007. aastaga on vähenenud MTÜ-de arv, kus on palgalised töötajad. Põhjuseks võib pidada MTÜ-de projektipõhist rahastamist, kus vahendid on suunatud valdavalt rahastaja soovitud tegevuste elluviimiseks mitte organisatsiooni arendustegevustele.

Tabel 3. Palgaliste töötajatega MTÜ-de ja SA-de arv

	Palgaliste töötajatega ühenduste arv	Ühenduste koguarv	Palgaliste töötajatega MTÜ-d %
MTÜ 2006	6 728	16 831	40%
SA 2006	393	668	59%
MTÜ 2007	7 208	18 318	39%
SA 2007	421	715	58%
MTÜ 2008	5 698	19 517	29%
SA 2008	363	731	49%

Allikas: Statistikaamet

Aasta keskmine töötajate arv kodanikeühendustes ⁵ ei kirjelda samuti tervikpilti. Võib eeldada, et MTÜ-d pakuvad pigem lühiajalisi ja osalise tööajaga töökohti. MTÜ-de kuu keskmine töötajate arv kõrgeim mais/juunis ja novembris/detsembris, mida võib põhjendada nii erinevate rahastamisfondide väljamaksetega kui ka tööga MTÜ-de juures põhitöökohta puhkuste perioodis. Adekvaatse ülevaate saamist takistab info puudumine juhatuse liikmetest. Tihti on juhatuse liikmed kui ühenduse juhid vabatahtlikud, sest MTÜ-del puuduvad vahendid tasu maksmiseks.

Tabel 4. Töötajate arv MTÜ-des ja SA-des kokku

	2006	2007	2008
Töötajate arv MTÜ-des	20 628	22 038	19 474
Töötajate arv SA-des	18 292	19 259	19 987

Allikas: Statistikaamet

Kolmanda sektori palgatase on võrreldes riigi keskmisega tunduvalt madala. Keskmiselt oli 2008. a ühe MTÜ juures palgalist tööd teinud inimese igakuine keskmine brutopalk 5019 kr. Samal perioodil oli sihtasutuse töötaja igakuine keskmine brutopalk 12 566 kr (allikas: Maksu- ja Tolliamet), mis on samas suurusjärgus Eesti keskmise palgaga. Võrreldes 2007. aastaga kasvas MTÜ töötaja keskmine palk 700 kr ja SA töötaja palk 2000 kr. Kuna MTÜ-del pole võimalik palgata just madala palgataseme tõttu professionaalseid töötajaid, on raskendatud nii organisatsiooni arendamine kui ka avalike teenuste osutamine.

⁵ Majandusüksuste statistilises registris märgitakse üksuse töötajate arvuks kuukeskmine kalendriaasta kohta. **Märgitud töötajate arv, kelle kohta üksus maksab sotsiaalmaksu.** Põhikohaga töötajate puhul teeb seda reeglina ettevõtte/asutus. Lepingulise töötaja puhul toimub sotsiaalmaksu maksmine vastavalt lepingu tingimustele - võib maksta nii ettevõtte kui ka töötaja ise. Palgastatistika arvutab töötajate arvud järgmiselt: kõik töötajad, kes on ettevõtte/asutuse nimekirjas, nii täiskoormusega kui ka osalise koormusega töötajad (k.a. lapsepuhukusel olevad, sõjaväes, ajutise töölepingu peatanud, töövõtulepinguga).

Kodanikeühenduste arengu seisukohalt on oluline avalike teenuste pakkumise üldiste standardite ning nende osutamise kodanikeühendustele delegeerimise põhimõtete ja korra väljatöötamine. Kolmanda sektori diskursuse kohaselt on kodanikualgatuse esmaseks ülesandeks eluoluks vajalike teenuste odavam teostamine.⁶ Ühendused tunnevad oma tegevussfääri põhjalikult ja saavad rakendada vabatahtlikku tasustamata tööd ning kaasata täiendavaid rahastamisallikaid, mis peaks tooma kaasa teenuse odavnemise ja kvaliteedi kasvu, tarbija rahulolu tõusu. Kriitiliseks teguriks on MTÜ-de professionaalsus erinevate delegeeritud teenuste osutamisel. Avalike teenuste lepinguline delegeerimine toimub valdavalt kohaliku omavalitsuse tasandil. Lepingulise delegeerimise eelduseks on, et kohalik omavalitsus on teenuse finantseerijaks ja säilitab samaaegselt ka kontrolli teenuse pakkuja üle. Esialgsetel andmetel on enamuse kohalikke omavalitsusi sõlminud kodanikeühendustega lepinguid avalike teenuste osutamiseks ning peamiselt delegeeritakse spordi- ja kultuuritegevuste korraldamise, sotsiaalteenuste osutamise ja kohaliku elu arendamisega seotud ülesandeid.⁷ Avalike teenuste delegeerimine eeldab professionaalseid, elujõulisi MTÜ-sid. Kodanikeühenduste professionaalsuse tõstmisele on suunatud mitmed järgnevad meetmed ja mitmed erinevad rahastamisprogrammid.

Eesmärgi „Eesti kodanikualgatus on mitmekesine ning ühendused on elujõulised“ saavutamist toetavad järgmised rakendusplaani tegevused: E2-M3-T4 (KÜSK), E2-M2-T1-T3 ja E2-M3-T1 (EAS rakendatavad programmid) ja E2-M3-T3 (arengukoostöö). 2008. a käivitus Norra ja EMP Finantsmehhanismidest rahastatud Vabaiühenduste Fond, mida rakendab Avatud Eesti Fond. Vabaiühenduste Fondi peamine eemärk on toetada kodanikuühiskonna arendamisel abil riigi üldist sotsiaalset ja majanduslikku arengut, tugevdades Eesti kodanikeühenduste institutsionaalset võimekust, rolli ja mõju ühiskonnas. Vabaiühenduste Fondi maht on ühenduste projekti toetusteks 5 aasta jooksul kokku 33 miljonit krooni

Vabariigi Valitsuse 20.12.2007 korralduse nr 586 alusel asutati SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK). Vastavalt KÜSK alusdokumentidele töötab KÜSK kodanikeühenduste tugikeskusena. Sihtkapital on korraldanud regulaarselt infopäevi taotlusvoorude tingimuste tutvustamiseks. Taotlemaid ja projekte elluviivaid ühendusi nõustatakse pidevalt MTÜ juhtimise, projektide koostamise, raamatupidamise korraldamise ja teistes küsimustes. Tugitegevusena on toimunud projektide koostamise koolituskursused Tallinnas ja Tartus.

2008. aastal töötas KÜSK kodanikuühiskonna sihtkapitali kontseptsiooni alusel. Esimese tegevusaasta jooksul valmisid sihtkapitali strateegia, programmid ja programmide rakendamise korrad ning KÜSK hindamis põhimõtted ja kriteeriumid. Nende alusdokumentidega täpsustati KÜSK missiooni, visiooni, eesmärgid, programme, programmide rakendamise korda ja tingimusi. KÜSK aitab kaasa kodanikuühiskonna kujundamisele ja kodanikeühenduste tegutsemisvõimekuse suurendamisele läbi toetusprogrammide:

- Üleriigiliste mittetulundusühingute ja sihtasutuste tegutsemisvõimekuse programm (maht 10,5 miljonit krooni);
- Piirkondliku tasandi mittetulundusühingute ja sihtasutuste tegutsemisvõimekuse programm (maht 2,6 miljonit krooni);
- Uuenduslike ideede ja uute teadmiste ning rahvusvahelise koostöö programm (3,9 miljonit krooni).

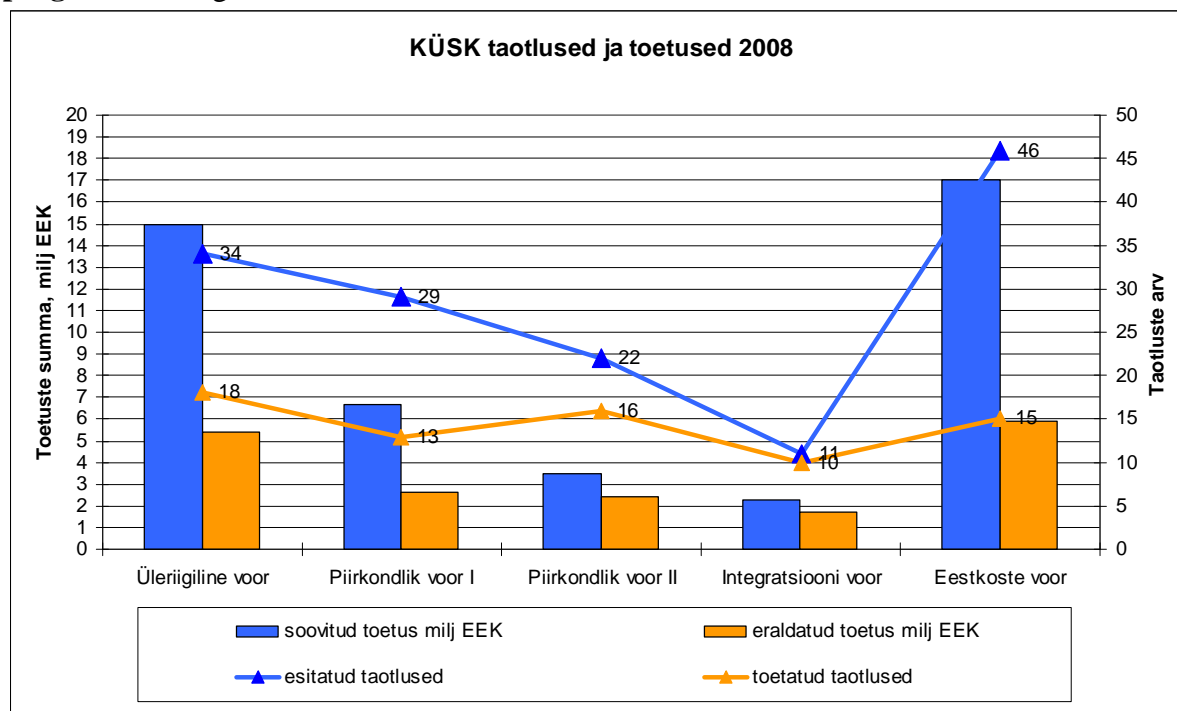
---

⁶ KUAK 2005 „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis: organiseerumise struktuur ja ressursid“

⁷ PRAXIS 2009 „Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele“

KÜSK piirkondlikes taotlusvoorudes laekus 55 taotlust, millest toetati 29 projekti kokku 5 miljoni krooniga. Üleriigilises taotlusvoorus laekus kokku 34 taotlust, millest toetati 18 projekti kokku 5,4 miljoni krooniga. Üleriigiliste ühenduste taotlusvoorus „Integratsioon kodanikuühiskonnas“ laekus kokku 11 taotlust, millest toetati 10 projekti kokku 1,76 miljoni krooniga. Märtsis 2009 laekus „Eestkoste taotlusvoorus“ kokku 46 taotlust, millest toetati 15 projekti kokku 4,93 miljoni krooniga. Eestkoste taotlusvooru lisandusid 2008. a eelarvest ületulevad vahendid.

Tabel 5. KÜSK 2008 a „Mittetulundusühenduste ja sihtasutuste tegutsemisvõimekuse programm“ ning 2009. a „eestkoste taotlusvoor“

Allikas: KÜSK

Kodanikuühiskonna arengu alaste uuenduslike tegevuste, analüüside ja uuringute programmi raames toetas KÜSK kahe kodanikualase uuringu läbiviimist:

- „Protsent tulumaksust kodanikuühendustele“, teostaja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS
- „Hasartmängumaksust ühendustele toetuste eraldamise ja kasutamise põhimõtete mudeli koostamine“, teostaja BDA Consulting.

Sama programmi raames toetati 7 „Hea idee“ elluviimist. Alates oktoobrist on „Headele ideele“ pidevalt avatud konkurss.

KÜSK rakendumine on aidanud kaasa kodanikeühenduste töö kvaliteedi kasvule. Toetuse saajad on lähtuvalt sihtkapitali nõuetest korrastanud organisatsioonide juhtimist ja tegevuse avalikustamist, kvaliteetsemaks on muutunud ühenduste raamatupidamine.

KÜSK tegevuse eesmärkidest tulenevalt on toetuse saajad asunud analüüsima ühenduse senist tegevust ning välja töötama oma ühenduse strateegilisi arengu- ja tegevuskavasid.

KÜSK toetusel on kodanikeühenduste koostöö tihendamiseks käivitatud mitmed uued koostöövõrgustikud (tööküsimused, sotsiaalne rehabilitatsioon, kasupered, erivajadustega laste tugiisikud, piirkondlikud koostöökeskused Karulas, Peipsi piirkonnas jt) ning tugevdatud

on olemasolevaid võrgustikke (arengukoostöö, lastekaitse, Kodukandi liikumine, korrupsiooni vastu võitlemine jt).

„Heade ideede“ ja mõnede rahastatud projektide raames on asunud KÜSK toetusel mõjutama ühiskonna hoiakuid (projekt „Eesti rattarikkaks“, tolerantsuse eestkostevõrgustik, tugivõrgustiku loomine noorte kogemusõppe programmi SINA muutmiseks üleriigiliseks, puuetega inimeste ühtse koolitus-, nõuande ja suhtlusportaali edasiarendamine).

KÜSK tegevus on juba aastase tegevuse tulemusel mõjutanud teisi kodanikeühenduste rahastajaid täiendama oma toetuste eraldamise tingimusi ja korda ning aruandlust. Samuti on sihtkapital saanud sellealaseid mõjutusi teistelt rahastajatelt. Nii on võetud suund riigis läbivalt ühenduste rahastamise korrastamisele. KÜSK asutamine ja tööle hakkamine on suurendanud kodanikeühendustes kindlustunnet oma finants-majandusliku tegevuse jätkusuutlikkuse suhtes.

KÜSKi kui kodanikuühiskonna arendamise kompetentsikeskuse väljaarendamiseks ning sellega seotud rollipotentsiaali suurendamiseks on Rahandusministeerium koostöös Siseministeeriumiga valmistanud 2008. aastal ette Eesti-Šveitsi koostööprogrammi vabaihenduste fondi käivitamist KÜSK rakendamisel.

Ühenduste institutsionaalse võimekuse arendamiseks on EAS koordineerimisel maakondlike arenduskeskuste võrgustiku kaudu rakendatud „Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamise programm“.

Eesmärgi saavutamiseks on teostatud järgmisi tegevusi:

- Alustavate ja tegutsevate mittetulundusühenduste nõustamine maakondlikes arenduskeskuses ühenduste professionaalsuse tõstmiseks sh alustamiseks, juhtimiseks ja tegevuse korraldamiseks.
- EASi poolt alustavatele ühendustele suunatud baaskoolituse eesmärk oli baastadmiste omandamine mittetulundusliku tegevuse õiguslikust ja ühiskondlikust raamistikust ning ühenduse toimimispõhimõtetest. Koolitusel käsitleti mittetulunduslikku tegevust piiritlevat seadusandlust, mittetulundusühenduse asutamist, finantsarvestuse põhiprintsiipe ning mittetulundusühendusest lähtuvaid erisusi, ühenduse juhtimise, kaasamise ja rahastamisega seonduvaid põhimõtteid ning mittetulundusliku tegevuse ühiskondlikku raamistikku laiemalt. Koolituse tulemusena omandasid osalejad baastadmised mittetulundusühenduse valdkonnast, asutamisest ja juhtimisest – sellega kaasnevast vastutusest ja kohustustest.
- Mittetulundusühendustele suunatud koolitused maakondlikul tasandil – maakondlikud arenduskeskused korraldasid 2008. aastal maakonnas tegutsevatele ühendustele 41 koolitust ja 4 õppereisi, peamiste temadena käsitleti juhtimist, raamatupidamist, finantsjuhtimisvõimekuse tõstmist ning projektide kirjutamist ja juhtimist.

„Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamise programmi“ raames teostatud tegevused on suunatud inimestele kõikides piirkondades ning toetavad piirkondade võrdset arengut. Programmi tegevused aitavad kaasa kodanikuühiskonna arengule, kuna on suunatud otseselt mittetulundusühenduste toetamisele ning nende võimekuse tõstmisele. Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku kaudu on võimalik kõige otsesemalt jõuda piirkonnas tegutsevate ühendusteni, mistõttu on tagatud programmi kaudu rakendatud koolituste ja nõustamistegevuste vastavus piirkondlikele vajadustele.

Piirkondade konkurentsivõime kasvuks läbi kogukonna kaasamise ja tugevdamise on suunatud Kohaliku omaalgatuse programm (KOA), mida rakendab EAS. Peamiselt

kogukonna ja rohujuuresandide algatusi toetav KOA on paljudele seltsingutele ja MTÜ-dele nn hüppelauaks edasiste tegevuste, arengute ja rahastusallikate juurde. Paljud seltsingud on pärast paari projekti teostamist end registreerinud MTÜ-deks. KOA programmi toel on maakondades regulaarseks saanud käsitöö alased koolitused, mis aitavad suuresti kaasa peredega naiste ja pensionäride uute oskuste omandamisele, tõuseb külaelanike eneseusk, toimuvad käsitöö näitused, käiakse laatadel ja osaletakse ning korraldatakse piirkondlikke ja ülemaakondlikke meenete konkursse. Rajatakse külalplatse, spordi- ja mänguväljakuid, hangitakse ühistegevuseks vajalikku inventari. Programmiraha toel toimuvad juba traditsiooniks saanud temaatilised üritused, spordivõistlused. Hea hoo on saanud läbiviidavad kodukandi ajaloo uuringud. Igas maakonnas antakse välja koduloo uurimuslikke trükiseid, viiakse läbi kodukandi ajaloo päevi. Jätkub külade arengukavade koostamine, mis kõige ehedamalt tugevdab koostööd külates. Paraneb arusaamine arengueeldustest, oluliseks peetakse järjepidevuse loomist. Koostööd tehes tekivad uued mõtted ja ideed (sünergia efekt) ja uued võimalused. Kohalikud omavalitsused on hakanud kolmandas sektoris rohkem nägema partnerit, sest peale entusiasmi on neil võimalik välja panna ka rahalisi vahendeid. Alates 2007. a on KOA kasusaajad ka linnapiirkonna MTÜ-d. Linnade MTÜ-d ja SA-d alles avastavad võimalust saada toetust KOA programmist. Toetuse küsijate hulk linnades kasvab aeglaselt, kuid toetust saanute arvates vastab programm üsna hästi nende vajadustele. Võimalus esitada projekte on andnud tõuke seltsitegevusele linnas. Varasemalt on seltsitegevus olnud iseloomulik valdavalt maapiirkondadele. Kasvanud on koostöötähe linnauhenduste vahel. Linnapiirkonna projektidele on iseloomulik ka see, et koostööd tehakse valdavalt ühishuvi baasil, vähem on ühistegevust asumipõhiselt, mis on ka linnapiirkonnas loomulik. Kohaliku omaalgatuse programm näitab valguskiirt edasiminekku ja on paljude uute tegude ja lahenduste alguseks külates ja linnades. Väikeste rahadega tehakse kohapeal suuri asju ja seda peab hindama.

Ühendustele on suunatud riiklike rahastamisprogrammide kõrval vahendid ka mitmetest välisfondidest ja vabaturu jaotamismehhanismidest. Programmide väljatöötamisel on keeruline leida fookust (programmi eesmärki), sest programmid ei ole väljatöötamise käigus suhestatud üksteisega. Programmide elluviimine on hajutatud ning juhtimine ja koordineerimine on nõrk. **Vajalik on kokku leppida kodanikeühenduste riiklike rahastamisprogrammide indikaatorites ehk mida ja kuidas me tahame saavutada ning kuhu jõuda?** Kodanikeühenduste rahastamise korrastamise töögrupp on alustanud rahastamisprogrammide eesmärkide mõjuindikaatorite väljatöötamisega. Eesmärgi täitmiseks oluliseks saavutuseks ja ülalnimetatud probleemi lahenduseks võib pidada „Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsiooni“ http://www.siseministeerium.ee/public/Rahkon_260309.pdf valmimist (rakendusplaani tegevus E2-M1-T1) 17.03.2008 istungil kiitis ühiskomisjon heaks analüüsi lähteülesande ning kontseptsiooni eelnõu väljatöötamise esimeses etapis valmis ministeeriume hõlmav ja omavahel võrreldav ühenduste rahastamispraktika analüüs „Kodanikeühenduste riigieelarveline rahastamine 2006-2007“⁸. Sihiga töötada välja rahastamismehhanismid ühenduste riigieelarvelise rahastamise muutmiseks läbipaistvaks, võrdselt ligipääsetavaks ning riigieelarve kasutamise seisukohast tulemuslikumaks, selgitas analüüs kodanikeühenduste rahastamise praktikaid ja mahtu ministeeriumides. Ühiskomisjon kiitis 17.11.2008 istungil heaks rahastamise kontseptsiooni eelnõu ning osutas vajadusele algatada kontseptsiooni rakendamise käigus „Hasartmängumaksu seaduse“ muudatused. Kontseptsioon on jätk Siseministeeriumi 2007. aasta tegevusele, kus protsessi esimeses etapis

---

⁸Siseministeeriumi tellimusel: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tallinna Ülikooli Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskus, 2008

töötati välja Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kontseptsioon, millele vastavalt 2008.a jaanuaris käivitati kodanikuühiskonna riiklik rahastamisinstrument, KÜSK.

Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsioon⁹ annab raamistiku ning loob eeldused ministeeriumide rahastamistavade ühtlustamiseks ning defineerib läbipaistvad, ligipäätavad, tulemuslikud ja avalikest huvidest lähtuvad rahastamispehmoõtted. Kontseptsiooni **eesmärk 1**: kodanikuühiskonna tugevdamine: institutsiooniliselt võimekad ning jätkusuutlikud kodanikeühendused ja **eesmärk 2**: avaliku ja mittetulundussektori strateegiline partnerlus riigi valdkondlike strateegiliste eesmärkide planeerimisel ning saavutamisel). Kontseptsioonis planeeritud muudatused viiakse ellu ESF inimvõimekuse arendamise rakenduskava haldussuutlikkuse meetme 2009-2013 programmiga „Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsiooni rakendusprogramm“. Programm valmib juulis 2009.

Kodanikuteadlikkuse tõstmiseks on tagatud teavitustegevuse pidev toetamine (rakendusplaani tegevus E5-M5-T1). Siseministeeriumi rahastamisel annab Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit välja iganädalast e-nädalakirja ja kvartaalset ajakirja "Hea kodanik" (4 numbrit tiraažiga 3000 eksemplari + e-ajakiri). E-nädalakiri www.ngo.ee/heakodanik koondab jooksvat infot olulisimatest eelolevatest sündmustest. Ajakirja rubriikideks on essee, repliik, külalistoimetaja veerg, leksika, kaanelugu, arvamus, välismaa, uuringud, soovitusel, EMSLi ja liikmete uudised, rohelineks kasvamine (tutvustab keskkonnateadlikku maailmavaadet läbi isikulugude), nägu nime juurde (tutvustab mõnd olulist tegijat kodanikuühiskonna teemadel). Ajakirja kevadise numbril keskseks teemaks oli keskkonnateadlikkus, suvisel numbril sotsiaalne ettevõtlus, sügisesel kodanikuharidus ning talvisel ühenduste juhtimine. Igas numbris käsitletakse ka kaasamise, rahastamise ja EKAKi rakendamise seotud teemasid. Ajakirja sihtgrupiks on EKAKi rakendajad, kodanikeühendused ja riigiasutused, kohalikud omavalitsused, ühiskonnaõpetuse õpetajad ja kõik teised asjahuvilised. Kodanikeühenduste keskne info on vahendatud www.ngo.ee.

Heategevus (vabatahtlik tegevus ja filantroopia)

Eesmärk 3: Vabatahtlik tegevus ja annetamine ning filantroopia on laiaulatuslik ja mitmekesine.

Eesmärgi saavutamisse panustavad rakendusplaani tegevused E5-M3-T1-T4.

Erinevate uuringute andmeil panustab vabatahtlikku tegevusse hinnanguliselt iga neljas Eesti elanik. Kuna vabatahtlike motiive ja takistusi ei ole senini uuritud, võib 2008. ja 2009. a üheks olulisimaks tegevuseks pidada Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse eestvedamisel läbiviidavat uuringut, mis annab ülevaate vabatahtlikus tegevuses osalemise määra, viiside ja takistuste kohta. Uuringu rõhk on indiviidi vabatahtliku tegevuse erinevate aspektide kirjeldamisel. Uuringu tulemuste põhjal töötakse välja soovitusel, millega püütakse arvestada vabatahtliku tegevuse arendamisel ja soodsa keskkonna loomisel. Vabatahtlikku tegevust väärtustatakse läbi üleriigilise tunnustamise. 2008. a tunnustamisürituse teleülekanne aitas juhtida laiema avalikkuse tähelepanu vabatahtliku tegevuse võimalustele ja väärtustele. Vabatahtliku tegevuse levikut aitavad suurendada soovituslike pehmoõtete kogum „vabatahtliku hea tava“ ja vabatahtlike teadmisi ja oskusi kirjeldav „vabatahtliku pass“. Rohkem infot: www.vabatahtlikud.ee

---

⁹ Kiidetud heaks Vabariigi Valitsuse 26.03.2009 kabinetinõupidamise otsusega

Elanikkonna solidaarsust iseloomustab hoiak teiste ühiskonnaliikmete aitamise (Euroopa Sotsiaaluuring, *edaspidi* ESS)

Indikaatori baastase 2006	Indikaatori tase 2008	Indikaatori sihttase 2010
46% Eesti elanikkonnast arvab, et inimesed püüavad enamasti teiste suhtes abivalmid olla	49% Eesti elanikkonnast arvab, et inimesed püüavad enamasti teiste suhtes abivalmid olla	Eeldatavalt on valmisolek teisi inimesi aidata kasvanud

Seotus tööga vabatahtlike või heategevuslike organisatsioonide juures viimase 12 kuu jooksul (ESS)

Indikaatori baastase 2006	Indikaatori tase 2008	Indikaatori sihttase 2010
Tööga vabatahtlike või heategevuslike organisatsioonide juures on olnud seotud 18% elanikkonnast ja 82% pole kunagi teinud vabatahtlikku tööd	Tööga vabatahtlike või heategevuslike organisatsioonide juures on olnud seotud 11% elanikkonnast ja 89 % pole kunagi teinud vabatahtlikku tööd	Vabatahtliku tegevusega seotud inimeste arv on kasvanud

Kindlasti ei tähenda nimetatud indikaator vabatahtliku tegevuse langust. Lihtsalt vabatahtlikud ei ole alati seotud konkreetsete organisatsioonidega. Näiteks EMORi 2008.a uuringu „Vabatahtlikud tegevuses osalemine Eestis“ kohaselt on viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna tegutsenud 27% elanikkonnast. Vabatahtliku tegevuse teadvustamise tase on madal. Nimetatud uuringust selgus et inimesed, kes enda hinnangul vabatahtlikus tegevuses osalenud ei ole, on reaalselt siiski pakkunud transpordiabi, osalenud heakorratöödel, olnud tugiisikuks jne. Seega on viimase 12 kuu jooksul ühes või teises vabatahtlikus tegevuses osalenud peaaegu pool (47%) 15-74 aastastest eestimaalastest. Nendest, kes on teadvustatuna osalenud vabatahtlikus tegevuses, on ca pooled tegutsenud heategevuse valdkonnas, 28% keskkonnakaitses /loodushoius ning 26% külaliikumises või kohaliku elu arengus.

Kuigi 2008. a rakendusplaan ei sisalda meetmeid ja tegevusi annetamise propageerimiseks ja suunamiseks, on annetuste tegemine vaba tahte avaldus, mis iseloomustab sotsiaalset kapitali ühiskonnas.

Annetajate arv ja maht¹⁰ iseloomustab sotsiaalset kapitali ühiskonnas

Indikaatori baastase 2007	Indikaatori tase 2008	Indikaatori sihttase 2010
1. Annetuse saamise deklareerinud organisatsioonide arv – 945 2. Füüsilisest isikutest annetajate arv- 34 577 3. Tehtud annetuste kogusumma 280 milj - sh TMS ¹¹ nimekiri 236 milj	1. Annetuse saamise deklareerinud organisatsioonide arv – 920 2. Füüsilisest isikutest annetajate arv- 44 274 3. Tehtud annetuste kogusumma 255 milj - sh TMS nimekiri 202 milj	1. Annetusi saanud organisatsioonide arv ei ole vähenenud 2. Füüsilistest isikutest annetajate arv ei ole vähenenud 3. Tehtud annetuste kogumaht ei ole vähenenud

Võrreldes 2007. a on annetuste maht langenud 25 milj ja saajate arv vähenenud 25 ühenduse võrra. Füüsiliste isikute poolt tehtud annetusi deklareeriti summas 88 miljonit krooni, 2007. a

¹⁰ Maksu- ja Tolliamet: INF 4, seisuga 12.05.2009

¹¹ Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekiri

116 milj krooni. Kuigi füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste kogumaht vähenes võrreldes eesmise aastaga 24% võrra, on annetuse tegijate arv kasvanud ca 10 000 isiku võrra. Kui varasematel aastatel tegi väiksem arv inimesi suuremahulisimaid annetusi siis nüüd teeb suurem hulk väiksemahulisi annetusi. Inimeste teadlikkus ja hoolivus on tõusnud. Peamised annetuste saajad on spordiklubid jm spordivaldkonna ühingud ca 89,1 milj krooniga ning kirikud, kogudused ja usuühendused ca 50 milj krooniga. Erakondadele tehti annetusi ca 4,8 milj krooni ulatuses. KATA 2008. a rakendusplaani aruande valmimise ajaks ei ole Maksu- ja Tolliametil võimalik tuua välja annetuse saajate täpsemaid valdkondi, kuna tegevusalade koodid on uuendamisel. Indikatiivselt on võimalik välja tuua võrdlus 2007. a aastaga: erakondadele tehtud annetuste maht on kahanenud ~10 korda 40,5 miljonilt 4,8 miljonile, sest 2008. a ei olnud valimiste aasta. Spordiklubidele ja valdkonna ühingutele on annetatud 16 miljoni kr võrra vähem kui 2007. a. (vastav langus 105-lt 89-le miljonile).

Kaasamine

Eesmärk 4: Avaliku sektori otsuste kujundamine ja rakendamine on tänu kaasamisele tõhusam ning osapooled on rahul kaasamise protsessi ja tulemustega

Eesmärgi saavutamisse panustavad rakendusplaani E3-M1-M2 kõik tegevused.

2005. aastal töötati EKAKi ühiskomisjoni ja Riigikantselei eestvedamisel välja kaasamise hea tava ehk põhimõtete kogum, millest lähtuvalt teevad otsustusprotsessides koostööd kodanikeühendused, huvigrupid ja avalik sektor. Kaasamise hea tava on mõeldud soovituslikuna nii avalikule sektorile kui kodanikeühendustele. Head tava ei ole sätestatud valitsuse otsusena kohustuslikuks järgmiseks, kuid järjepidevalt toimub tava põhimõtete rakendamine valitsusasutuste tööprotsessides.

Riigikantselei poolt juhitavaesse kaasamiskoordinaatorite töögruppi kuuluvate ametnike eestvedamisel on kõik ministriumid koostanud 2008. ja 2009. a kaasamise tööplaanid, mis lihtsustavad ministriumide ja ühenduste vahelist koostööd ja infovahetust.

Kaasamise põhimõtteid on selgitatud ametnikele mõeldud publikatsioonides, sealhulgas valitsuskommunikatsiooni käsiraamatus ning avaliku teenistuse aastaraamatus (ilmub 2009. suvel).

Ministriumid on kogunud ja vahetanud parimat praktikat kaasamisprotsesside läbiviimisest. Osalusveebis on avaldatud 13 kaasamislugu ehk kirjeldust ministriumite praktikatest. 2009.a. jaanuaris toimunud tunnustusüritusel tunnustati nii kaasajaid kui osalejaid ning pöörati tähelepanu kaasamisele kui valitsemiskultuuri indikaatorile.

Kaasamise tõhustamiseks korraldati 2008. aastal kaasamise koolitused ametnikele. Neljatunnised koolitused käsitlesid järgmisi teemasid: kaasamise roll; kaasamine tööprotsessi osana; kaasamise meetodid ja e-võimalused kaasamiseks; sotsiaalpartnerite ootused, vajadused ja võimalused tulemuslikuks osalemises. Seitsmel koolitustel osales kokku 150 riigiametnikku. Koolituste käigus on täienenud kaasamise-alased õppematerjalid, mis on kättesaadavad www.ngo.ee/21442.

Samuti andsid koolitused sisendit EMSL-i, Siseministriumide ja Riigikantselei koostöös valmivaks kaasamise käsiraamatuks ning edasisteks koolitusteks. 2009. aastal korraldab Riigikantselei täiendavalt 150 ametnikule kaasamise valdkonna koolitused.

Osalusveebis www.osale.ee avaldatakse avalikuks aruteluks olulisemaid eelnõusid, arengukavade ettepanekuid vm ühiskondlikku mõju omavaid otsuseid. 2008. aastal toimus osalusveebis avalik arutelu 23 otsuse puhul, mida valmistati ette valitsuses otsustamiseks.

Kodanikeühenduste võimekuse tõstmiseks suhetes riigiga on Siseministerium koostöös EMSL-iga käivitanud projekti „Mittetulunduslikud esindusorganisatsioonid kui võrdväärsed partnerid riiklike otsuste planeerimisel ja elluviimisel“ (2008-2010). Valitsusasutuste ettepanekul on Riigikantselei koostöös Siseministeriumiga algatanud arendusprojekti väljatöötamise valitsusasutuste kaasamispraktikate kaardistamiseks ning kaasamise hea tava rakendusprobleemide väljaselgitamiseks.

Justiitsministeriumi juhtimisel on välja arendatud õigusaktide mõjude hindamise rakendussüsteem, mille üks lahutamatu osa on valitsusväliste osapoolte kaasamine õigusloome protsessi. Samuti on kaasamise põhimõtted integreeritud Riigikantselei kavandatavasse strateegiate mõju analüüsi süsteemi.

Ülevaade 2007.a a rakendusplaani tegevustest, mille elluviimine jäi 2008. aastasse

Mentorlusprogramm

EAS viis läbi üheaastase pilootprojekti (oktoober 2007- oktoober 2008), mille eesmärgiks oli mittetulundussektori eestvedajate ja toimivate organisatsioonide kogemuste ning EAS koolituste abil toetada alustavate ja algajate MTÜ-de arengut. Programm annab eeldused mittetulundussektori jätkusuutlikule arengule. 15 alustanud koostööpaarist läbis programmi 13. Ideetasandil moodustati koos mentori abiga 3 uut MTÜ-d. Programmi ajal koostati 19 projektitaotlust, millest erinevatest rahastusallikatest eraldati toetus 16-le. Mentorid abistasid järgmistel teemadel: MTÜ käivitamise ja tegevusega seotud seadusandlik ja praktiline pool (registreerimisprotseduur, pangaarve avamine, raamatupidamine), ühingu eesmärkidest lähtuva tegevuse alustamine, sidusgruppidega (võimalikud rahastajad ja sihtgrupi liikmed) jne. Pilootprojekti eelarve kogumaht oli 500 000 kr (2007.a. kasutati ära 104 206 kr ja 2008.a. 288 854 kr). Mentorlusprogramm jätkab 2009. aastal. Võimaliku programmi fookused, nt tegutsevate MTÜ-de juhtimiskoolitus vms, on väljatöötamisel.

Koostöökogude arendamine piirkondlikul tasandil

Osalusdemokraatia tugevdamiseks kohalikul tasandil ning külavanema institutsiooni arendamiseks toetas Siseministerium Eesti Külaliikumise „Kodukant“ programmi omavalitsuste ja külavanemate koostöö tõhustamiseks. Programmi raames viidi läbi omavalitsusjuhtide ja külavanemate koostöökoolitused ja suvekool külavanematele, töötati välja külavanema kommenteeritud statuut ning tööraamat. Projekti eesmärgiks oli küla aktiveerimine: viia küla valda, vald külasse ja kaasata inimesed külaelu edendamisse. Hinnanguliselt on Eestis 1300 külavanemat. Taaselustatud külavanema tegevussuund on oluline kohaliku osalusdemokraatia tugevdamise alus. Külavanema rolli kogukonna aktiveerimisel ja arendamisel peavad nii külaelanikud kui ka kohalikud omavalitsused vajalikuks ja tähtsaks.

E1 EESMÄRK 1: Avalik sektor on kodanikuühenduste ja aktiivse üksikisiku haldussuutlik partner ühiskonnaelu edendamisel.						
E1-M1 MEEDE 1: Kodanikuühiskonna arengu eest vastutavate struktuuriüksuste ja ametnike pädevuse tõstmine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahtud tulemused	Vastutaja
		2008				
E1-M1-T1	Kodanikuühendustega suhtlemise eest vastutavate struktuuriüksuste ja/või ametnike koostöövõrgustiku toetamine/nõustamine	Asutuse tegevuskuludest	Sisemin	Asutuse tegevuskuludest	Siseministeeriumi eestvedamisel on moodustatud 2 ametnike koostöövõrgustikku: 1) Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise töögrupp (SoM, KeM, KuM, RaM HTM, Riigikontroll, Riigikantselei), mis suunas ja nõustas nii analüüsi kui ka rahastamise korrastamise kontseptsiooni väljatöötamist. Toimus 5 koosolekut. 2) KATA töögrupp, kuhu lisaks KATA rakendajatele on kaasatud ka SoMi ja KeMi esindajad. KATA täiendamiseks ja 2009-2010 a rakendusplaani koostamiseks toimus 4 seminari. Mõlema võrgustiku töösse on kaasatud ka kodanikeühenduste katusorganisatsioonide ning KÜSKi ja EASi esindajad.	Sisemin
E1-M1-T2	Kodanikuühiskonna-teemaliste koolituste läbiviimine vastutavatele ametnikele	270 000	Geomedia	72 000	KOV õigusaktide ja otsuste mõjude analüüs ning erinevate osapoolte kaasamine: 2-päevane koolitus 20 KOV ametnikule	Riigikantselei
MEETME MAKSUMUS		270 000		72 000		72 000
E1-M2 MEEDE 2: Avaliku sektori teadlikkuse tõstmine kodanikualgatusel.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahtud tulemused	Vastutaja
		2008				
E1-M2-T1	Koolitus/Infomaterjali väljaandmine	50 000	EMSL	98 000	Koostamisel on vene- ja ingliskeelsed tutvustavad materjalid Eesti kodanikuühiskonnast.	Sisemin

MEETME MAKSUMUS	50 000		98 000		98 000	
EESMÄRGI 1 SAAVUTAMISE MAKSUMUS (MEETMED 1 JA 2 KOKKU)	320 000		170 000		170 000	
E2	EESMÄRK 2: Kodanikuühenduste toetamine ja rahastamine on süsteemne, põhinedes teadmistel ja kogemustel.					
E2-M1	MEEDE 1: Kodanikuühenduste rahastamis põhimõtete ja mudelite ühtlustamine.					
<i>Tähis</i>	<i>Tegevus</i>	<i>Maksumus</i> 2008	<i>Tegevuse teostaja (kui võimalik)</i>	<i>Tegelik maksumus</i>	<i>Vastutaja</i>	
E2-M1-T1	Kodanikuühenduste rahastamis põhimõtete projekti tulemuste arutelu	Asutuse tegevuskuludest	Sisemin	Asutuse tegevuskuludest	Vabariigi Valitsuse 26.03.2009 kabinetinõupidamise otsusega kiideti heaks kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsioon. http://www.siseministeerium.ee/public/Rahkon_260309.pdf Kontseptsioon annab raamistiku ning loob eeldused ministeeriumide rahastamistavade ühtlustamiseks ning defineerib läbipaistvad, ligipääsetavad, tulemuslikud ja avalikest huvidest lähtuvad rahastamis põhimõtted. Kontseptsioon tugineb analüüsile, vt E4-M3-T1.	Sisemin
MEETME MAKSUMUS	0		0		0	
E2-M2	MEEDE 2: Kodanikualgatuse maakondliku tugisüsteemi arendamine.					
<i>Tähis</i>	<i>Tegevus</i>	<i>Maksumus</i> 2008	<i>Tegevuse teostaja (kui võimalik)</i>	<i>Tegelik maksumus</i>	<i>Vastutaja</i>	
				<i>Vahetud tulemused</i>		

E2-M2-T1	Kodanikuühenduste tugiteenuse tagamine ja arendamine maakondlikes arenduskeskustes	3 450 000	EAS	3 361 378	Teadlikkuse tõstmine ühiskonnas kodanikualgatuslikust tegevusest ja mittetulunduslikuks tegevuseks vajaliku info levitamise tegevused viidi ellu Maakondlike arenduskeskuste (MAK) vahendusel. MAK-id pakuvad olemasolevatele ja potentsiaalsetele MTÜ-dele tasuta informatsiooni ning nõustamist. Arenduskeskuste poolt pakutavad teenused sisaldasid nõustamist nii ühenduste alustamise, juhtimise ja tegevuse korraldamise teemadel kui ka investeringute kavandamisel, projektide ettevalmistamisel ja ühisprojektide elluviimisel. 2008. a nõustati 1707 ühendust ja 655 projekti. Klientide hinnang nõustajate kompetentsile 10 palli skaalal – 8,8. Nõustatud projektidest rahastatud projekte 364.	Sisemin*
E2-M2-T2	Ühenduste institutsionaalset võimekust tõstvate koolituse korraldamine maakondades	2 000 000	EAS	1 700 913	Koolituse ühenduste võimekuse tõstmiseks korraldati kõikides maakondades ning huvi koolituste vastu oli väga suur. Korraldati 41 koolitust ja 4 õppereisi koondmahus 1208 tundi (159 koolituspäeva), mis olid suunatud tegutsevatele ühenduste liikmetele ja töötajale. Peamised valdkonnad, milles koolituse korraldati, olid juhtimine, raamatupidamine, finantsjuhtimisvõimekuse tõstmine ning projektide kirjutamine ja juhtimine. Koolitustel osales kokku 859 inimest. Koolitatute hinnang koolitustele 5 palli skaalal – 4,57	Sisemin*
E2-M2-T3	Mittetulundusühingu/sihtasutuse baaskoolituse korraldamine	770 000	EAS	901 866	Mittetulundusühenduste suutlikkuse tõstmiseks viidi läbi avalik riigihange baaskoolituse koolitaja leidmiseks. Hanke võitis ja mittetulundusühenduste 23 baaskoolitust üle Eesti korraldas Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit. Vene keelsed koolitused viidi läbi Pärnu, Harju ja Ida-Viru maakondades. Korraldati 23 koolitust (maht 18 tundi, 3 koolituspäeva, 16 eesti- ja 7 venekeelset koolitust), millel osales 309 isikut, koolitus oli suunatud alustavatele mittetulundusühenduste juhatuse liikmetele, asutajatele ja tegevjuhtidele, koolituse eesmärk oli baasteadmiste omandamine mittetulundusliku tegevuse õiguslikust ja ühiskondlikust raamistikust ning ühenduse toimimispõhimõtetest. Koolitusel käsitleti mittetulunduslikku tegevust piiritlevat seadusandlust, mittetulundusühenduse asutamist, finantsarvestuse põhiprintsiipe ning mittetulundusühendusest lähtuvaid erisusi, ühenduse juhtimise, kaasamise ja rahastamisega seonduvaid põhimõtteid ning mittetulundusliku tegevuse ühiskondlikku raamistikku laiemalt. Koolituse tulemusena omandasid osalejad baasteadmised mittetulundusühenduse valdkonnast, asutamisest ja juhtimisest – sellega kaasnevast vastutusest ja kohustustest. Koolitatute hinnang koolitusele 5 palli skaalal – 4,75	Sisemin*
MEETME MAKSUMUS		6 220 000		5 964 157		5 964 157

E2-M3 MEEDE 3: Riiklike rahastamisprogrammide edasiarendamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahtud tulemused	Vastutaja
		2008				
E2-M3-T1	Kohaliku omaalgatuse programmi rakendamine ja arendamine	20 000 000	EAS	22 115 053,00 (koos 2007.a. jäägiga)	<p>Programmi eesmärk on kohalik areng ja piirkondade konkurentsivõime kasv läbi kogukonna kaasamise ja tugevdamise. Programmi valdkondadeks on kogukonnaliikmete koolitamine ja kohaliku arengu kavandamine; kohaliku ajaloo pärandi ja traditsioonide väärtustamine; kohaliku elukeskkonna parandamine. 2008 aastal laekus rekordarv taotlusi, 1655 (neist rahastati 1153) ja maht 57 684 932 krooni (toetust taotleti 37 822 791 krooni, toetust eraldati 21 525 450 krooni). MTÜ-de/seltsingute ja KOV-ide omavaheline koostöö on hea. Projektide kaasfinantseeringud tulevad valdavalt KOV-idest. Programm on tugevdanud piirkondlikku rohujuuresandide kodanikualgatust. Asutatud on mitmeid seltsinguid ja MTÜsid. 2007. aastal rahastati 307 uue taotleja projekti (lisandusid linnapiirkonna taotlejad) ja 2008. aastal 269 projekti. Paljud seltsingud on pärast paari projekti teostamist end registreerinud MTÜ-deks. Linnapiirkonna MTÜ-d esitasid võrreldes 2007. aastaga 71 taotlust rohkem. (2007. a. 241 projektitaotlust, millest rahastati 189 ja 2008. a. 312 projektitaotlust, millest rahastati 197).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enne 2008 sügisvooru korraldas EAS 8 teabepäeva maakondades • EAS teostas kontrolli 11-l sügisvooru hindamiskoosolekul • Maavalitsuste rakenduskulude kasutamine on reguleeritud vastava juhendiga. • Koostöös maavalitsustega ja maakondlike arenduskeskustega korraldatakse igas maakonnas vähemalt üks teabepäev enne kevad- ja sügisvooru. Samuti viiakse igas maakonnas vähemalt kord aastas läbi infopäev projekti aruande koostamiseks, mis aitab vältida hilisemaid arusaamatusi ja eksimusi aruannete koostamisel. 	Sisemin

E2-M3-T2	Noorteühingute toetamine	9 000 000	HTM	8 953 710	Kujundati noorte osalusmotivatsiooni ja -harjumust. Toetati noorteühingute jätkusuutlikkust ja stabiilset arengut eraldades aastatoetust 16 MTÜ-le (kogusummas 8 349 377 kr). 2008. a osales noorteühingute tegevuses hinnanguliselt üle 21 tuhande noore. Projektitoetust eraldati 13 taotlejale, sh 8 kodanikeühendusele ja 5 omavalitsusele (kogusummas 604 333 kr). Planeeritud summale (RE vahendid) lisandus 2007. a sama eelarverea jääk (223 310 kr). Samas kujunes tegelik maksumus planeeritust väiksemaks, kuna 1 noorteühing ei täitnud 2007. a eraldisega seotud lepingulisi kohustusi ning rahastamisotsus 2008. a osas tühistati. Noorteühingute aastatoetuse ja projektitoetuse taotlemise ja eraldamise tingimused ja kord on kehtestatud noorsootöö seaduse alusel haridus- ja teadusministri määrustega. Taotluste hindamine toimub Noortepoliitika Nõukogus kooskõlastatud ja ühingutele tutvustatud kriteeriumite alusel.	Haridus- ja Teadusmin
E2-M3-T3	Arengukoostööga tegelevate KÜ-de rahastamine	6 090 000	Välismin	17 906 865	<p>Eraldatud tegevustoetused: Sihtasutus Eesti Välispoliitika Instituut 2 000 000; MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud 500 000 EEK; MTÜ Eesti NATO Ühing 100 000 EEK; MTÜ Eesti Euroopa Liikumine 200 000 EEK</p> <p>2008.a. kodanikeühenduste poolt elluviidud arengukoostöö projektid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hirvehüppe programmi toetamine Gruusias aastatel 2007-2008 (E-Riigi Akadeemia SA) 789 140 kr 2. Koolide arvutiseerimisprojekti Hüpe toetamine aastatel 2007-2009 (E-Riigi Akadeemia Sihtasutus SA) 1 339 710 kr 3. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süsteemide rakendamine Makedoonia riikliku maa-ameti tegevuses (E-Riigi Akadeemia SA) 327 700 kr 4. E-valitsemise kogemuse jagamine Albaania ja Montenegro välisministeeriumi ja teiste valitsusasutuste töötajatele (E-Riigi Akadeemia SA/UNDP) 668 004 kr 5. Eesti kogemuse siirdamine Palestiina Omavalitsuse e-teenuste arendamiseks (E-Riigi Akadeemia SA) 1 279 275 kr 6. Õppetipendiumid Moldova ja Gruusia noortele diplomaatidele ja riigiametnikele (Eesti Diplomaatide Kool) 812 950 kr 7. Eesti EL- ja NATO integratsioonikogemuse tutvustamine Ukraina, Moldova, Gruusia ja Armeenia noortele diplomaatidele, riigiametnikele ja õppejõududele (lühikoolitus ja Euroopa Naabruspoliitika-alane konverents) (Eesti Diplomaatide Kool) 904 100 kr 8. Demokraatlike arengute toetamine Ukraina hariduskorralduses (MTÜ Nõustamis- ja koolituskeskus Hared) 339 600 kr 9. Ukraina noorteadlaste juhtimisoskuste kaardistamine ja arendamine (Eesti Noorte Teadlaste Akadeemia) 126 600 kr 10. Stipendiumiprogramm Valgevene ülikoolidest poliitilistel põhjustel eksmatrikuleeritud üliõpilastele (SA Avatud Eesti Fond) 200 000 kr 11. Gruusia opositsiooniliidrite visiit Eestisse (SA Avatud Eesti Fond) 43 240 kr 	Välismin

				<p>12. Afganistani Helmandi provintsi keskhaigla (Bost hospital) meditsiinilise abi andmise võimekuse tõstmine (MTÜ Mondo) 2 943 213kr</p> <p>13. Jätksuutliku tervishoiusüsteemi loomise ja ülesehituse toetamine Afganistani Islami Vabariigi Helmandi provintsis (MTÜ Mondo) 190 200kr</p> <p>14. Humanitaarabi andmine Ukrainale ja Moldovale üleujutuses kannatanute abistamiseks ja üleujutuse tagajärgede likvideerimiseks (MTÜ Mondo) 1 966 500 kr</p> <p>15. Gruusia riigi haldussuutlikkuse tõstmine plevägivalla tõkestamisel ja ohvrite abistamisel (MTÜ Eesti Avatud Ühiskonna Instituut) 586 000 kr</p> <p>16. Kabuli tsiviillennuvälja opereerimis-võimekuse ja ohutustaseme parandamine (MTÜ Lennubaasi Ohvitseride kogu) 42 000 kr</p> <p>17. Kriminaalpolitsei üldtunnustatud tööpõhimõtete tutvustamine Ukraina Tšernigovi oblasti kriminaalmiilitsa ametnikele Eesti politsei näitel (Sihtasutus Lõuna Koolitus) 271 500 kr</p> <p>18. Abi Ukraina Šatski rajooni arengustrateegia ettevalmistamisel (Valgamaa Omavalitsuste Liit) 196 077 kr</p> <p>19. Tšernigovi oblasti kommunaal- ja keskkonnamajanduse arengustrateegia koostamine ning investeringu pilootprojekti ettevalmistamine ja läbiviimine Ukraina Kulikovka rajoonis (Valgamaa Omavalitsuste Liit) 1 175 700 kr</p> <p>20. Demokraatia ja kodanikuühiskonna arendamine Ukrainas. Ukraina avaliku dialoogi edendamine demokraatia võimalustest, kodanikuühiskonna toimimisest, Euro-Atlantilisest integratsioonist (MTÜ NATO Ühing) 266 496 kr</p> <p>21. Eesti reformikogemuse suunamine Gruusia majanduse arenguks ja strateegia koostamine (Sihtasutus Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus) 320 210 kr</p> <p>22. Integreeritud piiriülese veemajanduse ning avalikkuse kaasamise edendamine Moldovas ja Ukrainas Eesti kogemuse najal (MTÜ Peipsi Koostöö Keskus) 318 650 kr</p>	
E2-M3-T4	Kodanikuühiskonna sihtkapitali käivitamine	20 000 000	KÜSK	<p>20 000 000, sh 2009. a ületulevad vahendid</p> <p>Käivitus KÜSK büroo tegevus, töötati välja KÜSK strateegia, KÜSK toetusprogrammide taotlustingimused ja kord ning asuti rakendama järgmisi EKAK prioriteetide elluviimisele suunatud mittetulundusühenduste tugevdamise toetusprogramme:</p> <p>Üleriigilistesse ja piirkondlikesse voorudesse on esitatud kokku 142 taotlust, toetust on saanud 72. Projektide keskmine toetusprotsent on 50,7 %.</p> <p>Uuenduslike ideede ja uute teadmiste ning rahvusvahelise koostöö programmis toetati 7 idee elluviimist</p> <p>KÜSKi tellimusel valmis 2 uuringut:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Protsent tulumaksust kodanikeühendustele“ ja - „Hasartmängumaksust ühendustele toetuse eraldamise ja kasutamise põhimõtete mudeli koostamine“ 	Sisemin

					Rakendati KÜSK tugitegevused: infopäevad piirkondades, koolitused, KÜSK töötajate nõustamis- ja konsultatsiooniteenus.	
MEETME MAKSUMUS	55 090 000			68 975 628		68 975 628
EESMÄRGI 2 SAAVUTAMISE MAKSUMUS (MEETMED 1-3 KOKKU)	61 310 000			74 939 785		74 939 785
E3	EESMÄRK 3: Avalik sektor on järjekindel ja tulemuslik kodanikuühenduste kaasamisel otsustusprotsessidesse.					
E3-M1	MEEDE 1: Kaasamise hea tava juurutamine ja praktika ühtlustamine riigiasutustes.					
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahtetud tulemused	Vastutaja
		2008				
E3-M1-T1	Abi- ja infomaterjalide koostamine	100 000	EMSL	78 000	EMSLiga koostöös koostatud kaasamise käsiraamatu käsikiri. Mida kaasamine annab ja mida mitte? Kas rohkem kaasamist on ilmtingimata parem? Osalusvõimaluste spekter. Kaasamine – kohustuslik või soovitatav? Kaasamise hea tava. Milles sõltub kaasamise edukus? Keda kaasata? Kuidas partnereid leida ja nende suutlikkust hinnata? Kaasamise kava koostamine. Kaasamise meetodid. Kommunikatsioon. Ühenduste liikmete ja sihtrühmade kaasamine. E-kaasamine. Kaasamise protsessi ja tulemuste hindamine. ~50 lk käsiraamat sisaldab ka näiteid ja näidisdokumente. Kaasamise käsiraamatu koostamist ja väljaandmist finantseeris RK 50 000 ja SiM 28 000 kr . Käsiraamat ilmub suvel 2009.	Riigikantselei Sisemin
E3-M1-T2	Kaasamise hea tava ja praktikate tutvustamine, teavitamine	150 000	EMSL	50 000	Toimunud 7 avalikku koolitust kokku 150 inimesele ning sisekoolitused ministriumites (HTM, siseministeerium, MKM). SiM rahastas tegevusi 2007. a rakpl E1-M1-T3 kohaselt 50530 kr. Avaliku sektori poolne kogurahastus 100 530 kr.	Riigikantselei
MEETME MAKSUMUS	250 000			128 000		128 000

E3-M2 MEEDE 2: Riikliku kaasamisveebi edasiarendamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahetud tulemused	Vastutaja
		2008				
E3-M2-T1	Kaasamisveebi edasiarendamine (rahastamisinfo koondamine)	100 000	Riigikantsel ei	300 000	Osalusveebi www.osale.ee täiendamine lisafunktsioonidega ning kasutusmugavuse tõstmine koos teavituskampaaniaga. Tulemused: -registreerujate arv ja unikaalsete küllastajate arv kasvas neli korda (märtsi 2009 seisuga 2500 registreeritud kasutajat ning keskmiselt 8 000 küllastajat kuus) -kodanikud pakkusid uusi ideid kolm korda rohkem ning ettepanekute kvaliteet tõusis; -2500 inimest vastas küsitlusele ning andis veebi kohta tagasisidet; -üle 1000 küsimuse ja ettepaneku saadeti peaministrile; -kodanike pakutud ideede osa vaadatavus tõusis 74%;	Riigikantselei
E3-M2-T2	Kaasamisveebi täiendamine ja ülalhoid	50 000			Osalusveebis avaldati 23 seaduseelnõud või arengukava projekti, mis hiljem esitati valitsusele. Lisaks toimusid mitteametlikud diskussioonid noorte osaluskoegade ja ministrite vahel. Osalusveebis on avaldatud ministeeriumite 2008 ja 2009. aasta kaasamise tööplaanid.	Riigikantselei
MEETME MAKSUMUS		150 000		300 000		300 000
EESMÄRGI 3 SAAVUTAMISE MAKSUMUS (MEETMED 1-2 KOKKU)		400 000		428 000		428 000
E4 EESMÄRK 4: Avalik, äri- ja mittetulundussektor on vastastikku hästi informeeritud ja neil on valmisolek koostööks kodanikuühiskonna tugevdamisel						
E4-M1 MEEDE 1: Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri kaasajastamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahetud tulemused	Vastutaja
		2008				

E4-M1-T1	<p>Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri korrastamine ja pidev jälgimine:</p> <p>a) MTÜ-dele majandusaasta aruande esitamise kohustuse kehtestamine, et aruanded laekuksid Maksu- ja Tolliameti asemel kohtute registriosakondadele (st jõustunud seadusemuudatused ja justiitsministri määrus, millega kehtestatakse MTÜ-dele aruande tiitellehe andmestik)</p> <p>b) äriregistri teabesüsteemi arendamine selliselt, et MTÜ saaks tiitellehe andmestiku ja majandusaasta aruande esitada elektrooniliselt</p>	Asutuse tegevuskuludest	a) Justmin b) RIK	Asutuse tegevuskuludest	<p>Seadusega on kehtestatud MTÜ-dele kohustus esitada majandusaasta aruanne kohtu registriosakonnale (mittetulundusühingute seaduse § 36 muudatus jõustus 10.07.2008). 10.05.2008. a täiendati JM määrust „Kohtule dokumentide esitamise kord“ ja lisati määrusesse punkt (§ 3 lg 4), et tiitellehe näidisvorm tehakse kättesaadavaks RIKi kodulehel. Elektrooniliselt saab majandusaasta aruande esitada praegu kas pdf või rtf formaadis, edaspidi hakatakse rakendama standardiseeritud esitamist (XBRL standard). Majandusaasta aruande esitamine uues, standardiseeritud ning seega automatiseeritud andmetöötlust võimaldavas vormis muutub alates 2013 kohustuslikuks. JM tegeleb nimetatud arendusega ning taotleb selleks raha struktuurifondidest. Rakendus valmib 01.01.2010.</p>	Justiitsmin
E4-M1-T2	<p>EMTAKi tegevusvaldkondade täiendamine:</p> <p>a) MTÜ-de põhitegevusala määramise meetodika, reeglite ja definitsiooni väljatöötamine</p> <p>b) EMTAK 2008 selgitavate märkuste väljatöötamine</p> <p>c) Tegevusalade elektroonse otsingusüsteemi väljatöötamine</p>	Asutuse tegevuskuludest	RIK	Asutuse tegevuskuludest	<p>EMTAK otsingusüsteem on välja töötatud. EMTAKi kasutamise üldine juhis: http://www.rik.ee/e-ariregister/emtak. Üldisema tegevusala nimetuse ees oleval „+“ märgil klõpsates avaneb alamtase, sellest omakorda veel alamtasemed. Näiteks kunstitegevuse juurest leiab järgmise selgituse, vt väljavõtte allpool. MTÜ-de põhitegevusala määramise meetodika on kokkulepitud Statistikaametiga ning vastavuses NACE reeglitega. Nimetatud reeglistik ja definitsioon kirjutatakse sisse uude loodavasse e-esitamise rakendusse (mida mainisin eelmise punkti juures). Lisaks on loomisel ka EMTAK infosüsteem, mille arendamiseks on taotletud raha SF Investeeringute kava ühtse kontaktpunkti loomise raames. Kodanikul/kasutajal on võimalik EMTAK infosüsteemi rakendamisel saada informatsiooni kõigi tegevusalade kohta, ka seadusest tulenevate erinõuete kohta. Lisaks on võimalik saada infot õiguslikust regulatsioonist, kui tegemist on erinõuetega tegevusalaga ning viidet selle taotlusvormile ja luba väljastava asutusele.</p>	Justiitsmin
MEETME MAKSUMUS		0		0		0

E4-M2 MEEDE 2: Avaliku, äri- ja mittetulundussektori koostöostruktuuride käivitamine ja toetamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahetud tulemused	Vastutaja
E4-M2-T1	Kodanikeühenduste koostöökogude ja esindusorganisatsioonide arendamine riigi tasandil	0	Eesti Külaliikumine Kodukant	239 250	Kavandatud tegevus viidi läbi mitte riigi vaid kohaliku omavalitsuse tasandil. Kodukant eestvedamisel on moodustatud ja arendatud külavanemate võrgustikku. Eestis on hinnanguliselt 1300 külavanemat ja 4434 küla kui asustusüksust. Projekti käigus aktiveeriti külavanemate tegevust läbi maakondlike kokkusaamisvõimaluste loomise, loodi külavanemate andmebaas ning viidi läbi külavanemate suvekool. Samuti on väljatöötatud külavanema statuut.	Sisemin
MEETME MAKSUMUS		0		239 250		239 250
E4-M3 MEEDE 3: Kodanikuühiskonna arengu pidev jälgimine ja analüüs.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse teostaja (kui võimalik)	Tegelik maksumus	Vahetud tulemused	Vastutaja
		2008				
E4-M3-T1	Kodanikuühiskonna uuringu läbiviimine	500 000	Poliitikauuringute keskus PRAXIS	618 850	Valmis ministeeriume hõlmav ja omavahel võrreldav ühenduste rahastamispraktika analüüs „Kodanikeühenduste riigieelarveline rahastamine 2006-2007“ (Poliitikauuringute Keskus Praxis, Tallinna Ülikooli Kodanikuühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskus). Analüüsi ülesandeks oli selgitada kodanikuühenduste rahastamise praktikaid ja mahtu ministeeriumides eesmärgil töötada välja rahastamismehhanismid ühenduste riigieelarvelise rahastamise muutmiseks läbipaistvaks, võrdselt ligipääsetavaks ning riigieelarve kasutamise seisukohast tulemuslikumaks. http://www.siseministerium.ee/public/K_RERahastamise_2006-2007_anal_siraport.pdf	Sisemin

	Kodanikuühiskonna uuringu läbiviimine		Poliitikauuringute keskus PRAXIS	298 060	2008. a alustati uuringuprojekti ülevaate saamiseks Eesti kohalike omavalitsuste (KOV) avalike teenuste delegeerimise hetkeolukorrast kodanikeühendustele. Analüüs on sisendiks Siseministeriumi 2009. aastaks planeeritud tegevusele valmistada ette ja esitada Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks programmdokument avalike teenuste delegeerimiseks kodanikeühendustele	
	MEETME MAKSUMUS	500 000		916 910		916 910
	EESMÄRGI 4 SAAVUTAMISE MAKSUMUS (MEETMED 1-4 KOKKU)	500 000		1 156 160		1 156 160
E5	EESMÄRK 5: Aktiivse ja hooliva eluhoiakuga inimesed on toetatud ja pädevad panustamaks ühiskonnaellu.					
E5-M1	MEEDE 1: Tasemehariduses kodanikuühiskonna väärtuste ja toimimise parem käsitlemine.					
<i>Tähis</i>	<i>Tegevus</i>	<i>Maksumus</i> 2008	<i>Tegevuse teostaja (kui võimalik)</i>	<i>Tegelik maksumus</i>	<i>Vahetud tulemused</i>	<i>Vastutaja</i>

E5-M1-T1	Kodanikuhariduse teemade edasiarendamine põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas	Asutuse tegevuskuludest	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsiooni keskus	Asutuse tegevuskuludest	Kavandatud muutused uuendatavas RÕKis võrreldes kehtivaga: 1) nii põhikooli kui ka gümnaasiumi riikliku õppekava projektis on sisse toodud võtmepädevused, sh sotsiaalne pädevus, mis on tihedalt seotud kodanikuharidusega; 2) muutunud on läbivate teemade loetelu - lisandunud on keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng ning kodanikualgatus ja ettevõtlikkus; 3) kodanikuhariduse teemad on esindatud ühiskonnaõpetuse 6. ja 9. klassi ainekavas (kehtivas on 4. klassis), mis rohkem arvestab õpilase ealise arenguga: II kooliastme ainekavas on jäänud ära teoreetilisemat laadi õppesisu ning sisse on toodud nt koolidemokraatia: lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas. Ka III kooliastmes on ette nähtud Kodanikuühiskonna teemaploki laiendamine; 4) õpitulemuste osas on suuremat rõhku pandud praktilist laadi teadmistele ja oskustele - nt toetab oma käitumisega koolidemokraatiat (II kooliaste) või tunneb inimõigusi, oskab märgata nende rikkumist ja astuda samme edendamaks inimõiguste järgimist (III kooliaste). Gümnaasiumi osas on ainekavade arendustöö algstaadiumis, kuid ka seal on tulemas märgatavaid muutusi kodanikuhariduse seisukohast.	Haridus- ja Teadusmin
MEETME MAKSUMUS			0	0		0
E5-M2	MEEDE 2: Mitteformaalse hariduse võimaluste loomine aktiivse osaluse oskuste omandamiseks.					
<i>Tähis</i>	<i>Tegevus</i>	<i>Maksumus</i> 2008	<i>Tegevuse teostaja (kui võimalik)</i>	<i>Tegelik maksumus</i>	<i>Vahetud tulemused</i>	<i>Vastutaja</i>
E5-M2-T1	Kodanikuhariduse teemade edasiarendamine alushariduse raamõppekavas	Asutuse tegevuskuludest	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsiooni keskus	Asutuse tegevuskuludest	2008 jõustunud ja 2009 rakendunud uuendatud koolieelse lasteasutuse õppekavas on valdkond "Mina ja keskkond" (sotsiaalne-, loodus- ja tehiskeskkond), valdkonnas teemad: perekond, kodumaa, eesti rahva kombed ja tähtpäevad, teised rahvad Eestis, üldinimlikud väärtused ja tervise väärtustamine, elukeskkond, inimese mõju loodusele, ohutu liiklemine, virtuaalkeskkond. Eeldatav tulemus: laps väärtustab keskkonnahoidlikku mõtteviisi, enda ja teiste tervist, oma rahvuse kultuuritraditsioone, omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas jm.	Haridus- ja Teadusmin
MEETME MAKSUMUS		0		0		0

E5-M3 MEEDE 3: Vabatahtliku tegevuse soodustamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse	Tegelik	Vahetud tulemused	Vastutaja
		2008	teostaja (kui võimalik)	maksumus		
E5-M3-T1	Vabatahtliku tegevuse ning selle kaudu loodud väärtuste teadvustamine ja tunnustamine	484 000	Vabatahtlik u Tegevuse Arenduskeskus	484 000	1. Vabatahtlike päeva tähistamine, vabatahtlike tunnustamisürituse korraldamine (150 000). 2008. a tunnustati riiklikult 15 vabatahtlikku, millest tegi ETV teleülekanne. Ürituse patrooniks oli president T-H. Ilves. 2. Vabatahtliku tegevuse hea tava kirjeldamine ja levitamine (34 000) Hea tava annab näited ja soovituselised vabatahtliku tegevuse korraldajale ja vabatahtlikule. 3. Vabatahtliku tegevuse levikut, arengusuundumusi ja takistusi kaardistava uuringu läbiviimine (300 000)	Sisemin
E5-M3-T2	Vabatahtliku tegevuse tutvustamine nii üksikisiku kui ühiskonna tasandil	115 000	Vabatahtlik u Tegevuse Arenduskeskus	265 000	1. Vabatahtlike tegevuse propageerimise teavituskampaania läbiviimine (100 000), mille eesmärk oli muuta suhtumist, et vabatahtlik on „keegi teine“ ning tõsta avalikkuse teadlikkust vabatahtlikust tegevusest. 2. Vabatahtliku tegevuse võimaluste ja kasu tutvustamine 4 infopäeval (15 000) 3. Töötati välja vabatahtliku pass ehk vahend vabatahtlikust tööst saadud teadmiste, kogemuste ja oskuste kirjeldamiseks (150 000)	Sisemin
E5-M3-T3	Vabatahtliku tegevuse arendamiseks ja toetamiseks vajalike struktuuride ja soodsa õigusruumi loomine	300 000	Vabatahtlik u Tegevuse Arenduskeskus	300 000	1. Arendustegevused (100 000). 2. Vabatahtliku tegevuse info ja vahendusportaali arendamine ja haldamine www.vabatahtlikud.ee (200 000)	Sisemin
E5-M3-T4	Vabatahtliku tegevuse võrgustikutöö käivitamine	101 000	Vabatahtlik u Tegevuse Arenduskeskus	101 000	1. Üle-Eestiline võrgustikutöö (56 000) 2. Osalemine Euroopa Vabatahtliku Keskuse (CEV) töös.	Sisemin
MEETME MAKSUMUS		1 000 000		1 150 000		1 150 000
E5-M4 MEEDE 4: Noorte osalusvõimaluste mitmekesistamine ja toetamine.						
Tähis	Tegevus	Maksumus	Tegevuse	Tegelik	Vahetud tulemused	Vastutaja

			<i>teostaja (kui võimalik)</i>	<i>maksumus</i>		
		2008				
E5-M4-T1	Noorte osaluskogude arendamine	450 000	Eesti Noorsootöö Keskus	450 000	Sõlmiti lepingud 15 maavalitsusega maakondlike noortekogude tegevuse toetamiseks. Noortekogude tegevused: noorteprojektid, koostöö arendamine, koosolekud, koolitused, seminarid. Tegevuse tulemusena räägivad noored kaasa neid puudutavates otsustes ja osalevad aktiivselt ühiskonnas toimuvates protsessides.	Haridus- ja Teadusmin
		450 000		450 000		450 000
E5-M5	MEEDE 5: Teadlikkuse tõstmine kodanikualgatusel.					
<i>Tähis</i>	<i>Tegevus</i>	<i>Maksumus</i> 2008	<i>Tegevuse teostaja (kui võimalik)</i>	<i>Tegelik maksumus</i>	<i>Vahetud tulemused</i>	<i>Vastutaja</i>
E5-M5-T1	Kodanikualgatusel teavitustegevuse pidev toetamine	500 000	EMSL	736 000	1. Kodanikuühiskonna portaali www.ngo.ee haldamine ja iganädalase e-uudiskirjade tootmine (308 000.-) 2. Kodanikuühiskonna ajakiri "Hea kodanik" (317 000) 3. Ühenduste suvekooli läbiviimine (111 000).	Sisemin
E5-M5-T2	Ministeeriumide kodulehtede arendamine kasutajasõbralikumaks	Asutuse tegevuskuludest	MKM	Asutuse tegevuskuludest	2008. aastal korraldati SF infoühiskonna meetme raames kolmas taotlusvoor, mis oli suunatud teabe kättesaadavuse parandamisele. Eesmärgiks oli teabe lihtsalt ja mugavalt kättesaadavaks ning kasutajasõbralikuks tegemine arvestades WAI (veebide ligipääsetavuse) põhimõtteid. Sellest üks projekt (Valitsuse ja Riigikantselei veebide arendus) oli suunatud konkreetsemalt veebide kasutajasõbralikkuse suurendamiseks. Oktoobris 2008 esitati eeltaotlused, mille järgselt on asutustel ja organisatsioonidel aega 6 kuud täistaotluste esitamiseks. Vooru üldmaht oli ca 30 miljonit. VEB'ide koosvõime raamistiku uuendamine vaadatakse üle 2009. aastal.	Min-d (Koordineerib Maj- ja Kommunikatsiooni min)

E5-M5-T3	Teavitus- ja maailmahariduse edendamisele suunatud tegevused	2 610 000	Välismin	2 301 239	<p>Elluviidud projektid 2008.a.:</p> <p>1. Maailmahariduse projekt GLEN (MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud) 374 454 kr</p> <p>2. "Maailmapäev" (MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud) 626 600 kr</p> <p>3. Arengukoostöö teavitusprojekt Terveilm (MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud) 209 600 kr</p> <p>4. Rahvusvaheline arengukoostöö suvekool: "Kodanikeühendused üleilmses arengukoostöös: teemad, sõnumid ja meetodid". (Eesti Euroopa Liikumine) 199 752 kr</p> <p>5. Afganistani nädal Eestis (MTÜ NATO Ühing) 107 000 kr</p> <p>6. Maailmakool (MTÜ Jaan Tõnissoni Instituut) 265 960 kr</p> <p>7. Üldsusele suunatud arengukoostööalase teavitusmaterjali koostamine ja väljaandmine (MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud) 352 800 kr</p> <p>8. Rahvusvaheline seminar: "Lõuna-Ameerika ja Ida-Euroopa arengukogemused võrdlevas perspektiivis" (Eesti Välispoliitika Instituut) 165 373 kr</p>	Välismin
MEETME MAKSUMUS		3 110 000		3 037 239		3 037 239
EESMÄRGI 5 SAAVUTAMISE MAKSUMUS (MEETMED 1-5 KOKKU)		4 560 000		4 637 239		4 637 239
KULUD KOKKU		67 090 000		81 331 184		81 331 184

* tegevuste läbiviimiseks kaasatud Euroopa Sotsiaalfondi ressursid